

Toplumcu Düşünce Enstitüsü Değerlendirme Notu

DN – SİYASET/17-09

11 Temmuz 2017

Hazırlayan: Melih ŞENGÖLGE*

Avrupa Solu 1: Radikalleşen Sol

Euro krizi, mülteci akını ve Brexit derken Avrupa'daki kriz durumu bir türlü son bulmuyor. Bununla birlikte, Gramsci'nin ifadesiyle "eskinin öldüğü ama henüz yeninin doğmadığı" bu kriz döneminde radikal söylem ve alternatif stratejilere sahip hareketler de Avrupa sahnesine çıkıyor. Bu alternatif stratejiler Güney Avrupa'da yaşanan ağır finansal kriz döneminde Troyka (Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve IMF) 'nın sözde rekabetçi bir ekonomi için yapısal reformlar adı altında dikte ettiği kemer sıkma politikalarına karşı yapılan protesto gösterilerinin içinden yükseldi.

Neoliberal hegemonyaya karşı gençler tarafından sürdürülen bu protestolar özellikle Yunanistan'daki yerleşik klientalist (kayırmacı), paternalist ve korporatist siyasi yapıya meydan okuyarak egemen siyasi söylemin değişmesine neden oldu. Bu değişim sonucunda Yunan solunun hakimi PASOK 2012 seçimlerinde yerini bu toplumsal hareketlerden beslenen Syriza'ya kattı ve üç sene sonra Syriza iktidar oldu. Ancak iktidara gelen Syriza ve lideri Tsipras; beslendiği gençlik hareketinin daha yenilikçi, yaratıcı söylem ve fikirlerinin aksine uluslararası kreditorlerin etkisindeki Troyka'nın neoliberal politikaları ile uzlaşma yoluna gidince partinin birçok entelektüel partiden ayrıldı. Syriza eleştirisini başka bir yazıya bırakarak ayrılanlardan oluşan ve Avrupa solu içindeki tartışmalara ışık tutan iki ana siyasi grubu şöyle değerlendirebiliriz.

Lexit ve Halkın Birliği

Ayrılan gruplardan ilki; Çevre ve Enerji eski Bakanı Panagiotis Lafazanis'in başını çektiği; Eurozone'dan ayrılmadan ve AB kurumlarından bir kopuş yaşamadan alternatif politikaların uygulanamayacağını savunan grup... Temel stratejileri "Lexit (Left Exit)" yani neoliberal bir proje olan AB ve Eurozone'dan sol bir proje için çıkış olarak özetlenebilir. Lexit'i savunan ve Syriza'dan ayrılan 25 parlamenter, bazı Yunan sol çevrelerin katılımıyla hemen partileşti ve Şili eski Başkanı Salvador Allende'nin hareketi olan "Halkın Birliği" adını aldı. Costas Lapavitsas, Stathis Kouvelakis gibi çok önemli sosyalist akademisyenlerin bulunduğu bu grubun söylemlerinde özelleştirmelerin reddi, bankacılıktan başlayarak stratejik sektörlerin kamulaştırılması, uluslararası borçların silinmesi ve benzeri anti-kapitalist öğeler öne çıkıyor. Euro krizi ile ortaya çıkan "yeni sol" olarak nitelendirebileceğimiz Avrupa'daki birçok hareketi fikirsel ve söylemsel olarak etkileyen Lexit çok güçlü argümanları olan bir strateji ve ayrıca detaylı bir analizi hak ediyor. Syriza'dan koparak oluşan diğer hareket ise Lexit stratejisini de eleştiren; anti-kapitalist değil de, anti-elitist ve radikal demokrat olarak nitelendirebileceğimiz DiEM25.

DiEM25

Tsipras'ın ilk kabinesinde Finans Bakanı olan Yanis Varoufakis'in eş-kurucusu olduğu Avrupa'da Demokrasi Hareketi 2025 (DiEM25), "AB; ya demokratikleşecek ya da dağılacak" sloganı ile fikir ve söylemlerini AB'deki demokrasi yokluğuna (eksikliği değil) vurgu yapacak şekilde oluşturuyor. AB'den kopuş stratejilerinin popülist sağ hareketlerin işine geleceğini, Avrupa'nın 2. Dünya savaşı öncesine dönebileceğini ifade eden bu hareketin kökeni Varoufakis'in popülarlığına ve karizmasına dayansa da; DiEM25 ulusal bir hareket değil, bir Avrupa hareketi, hatta global bir hareket olma iddiasında.

Bu nedenle koordinasyon ve danışma kurullarında Wikileaks'ten tanıdığımız Julian Assange, genç Hırvat aktivist Srećko Horvat (eş-kurucu), daha önce aralarında polemik yaşayan iki büyük düşünür Slavoj Žižek ve Noam Chomsky gibi tanınmış isimlerin bulunduğu DiEM25'in yönetiminde ayrıca Türkiye'den ünlü yazar Elif Şafak ile kendisini cyborg hakları aktivisti olarak niteleyen "gözetim kapitalizmi" tartışmalarını gündeme getiren teknoloji uzmanı Aral Balkan bulunuyor.

9 Şubat 2016'da Berlin'de meşhur Volksbühne tiyatro salonunda kuruluşunu ilan eden DiEM25, 25 Mayıs 2017'de yine Volksbühne'de benim de katıldığım büyük bir etkinlikle yeni bir aşamaya geçtiklerini, Avrupa'daki her seçime katılacak transnasyonal bir siyasi parti inşasına başladıklarını ilan ettiler. Öncelikli hedef ise Avrupa Parlamentosu seçimlerinin de yapılacağı 2019 yılı.

Yapıcı İtaatsizlik ve Radikal Demokrasi

Referans noktası (Syriza, Halkın Birliği ve Podemos'un da olduğu gibi) kemer sıkma politikaları karşıtı (anti-austerity) eylemler olan DiEM25'in ayrıntılı bir programı da yakın zamanda kamuoyu ile paylaşılmıştı. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulduğu Roma Anlaşmasının 60. yıldönümü olan 25 Mart 2017'de açıklanan "Yeni Avrupa Sözleşmesi (European New Deal)"nin temelinde "demokratik makroekonomi yönetimi" prensibi yer alıyor. Makroekonomi yönetiminin uzun süredir sorumsuz teknokratların elinde olması sebebiyle Avrupa'da durgunluk yaşandığını, Eurozone'da yapılan sosyo-ekonomik hataların otoriter yöntemlerle düzeltilmeye çalışıldığını, AB karar alma süreçlerinde Avrupa halkının değil teknokratların etkin olduğunu savunan DiEM25; alternatif strateji olarak Lexit'i değil, AB içinde kalarak siyasi elitlere karşı "yapıcı itaatsizliği (constructive disobedience)" öneriyor.

Sivilleri, belediyeleri, kent konseylerini, bölgesel yönetimleri ve hükümetleri neoliberal politikaları uygulamayıp alternatif politika geliştirmeye çağıran bu strateji elbette David Harvey'in "Asi Kentler"inden de esinleniyor. Neoliberal politikalara karşı yapıcı itaatsizliği koordine edecek ve uygulayacak olan Avrupa çapında ilerici demokratlardan (Varoufakis'in ifadesiyle "radikaller, liberaller ve hatta muhafazakar ilericiler") oluşan bir ittifak ya da Gramsci'nin kavramıyla tarihsel blok oluşturma fikrinin ise Yanis Varoufakis ile Ernesto Laclau'nun Essex Üniversitesi'ndeki sayısız sohbetlerine dayandığı çok açık.

Marksist sınıf mücadelesi yerine "demokrasi" ortak paydasında bütün ilerici hareketleri ve farklı sınıfları bir araya getirmeyi öngören post-Marksist "radikal demokrasi" fikri 1985'te Ernesto Laclau ve eşi Chantal Mouffe tarafından o dönemki farklı toplumsal hareketler incelenerek ortaya atılmıştı. DiEM25 ise radikal demokrasi fikrini; Zuccotti Park'tan Gezi Park'ına, Syntagma Meydanı'ndan, Puerta del Sol'a uzanan yeni gençlik-öğrenci

hareketlerinin dile getirdiđi anti-elitist söylemlerle sentezliyor.

Radikalleşen Sol Söylem

Parklardan, meydanlardan ve sosyal medyadan yükselen yeni radikal söylemler ile alternatif stratejiler, sadece Güney Avrupa'daki siyaseti değiştirmekle kalmadı, aynı zamanda Jeremy Corbyn, Bernie Sanders ve Jean-Luc Melenchon örneklerinde görüldüğü gibi uzun süredir sol siyasetin neoliberalizm etkisinde olduğu ülkelerdeki söylemleri de radikalleştirdi. Atina'da doğup Berlin'e uzanan ve şimdi transnasyonal bir tarihsel blok oluşturmaya çalışan DiEM25'in de önümüzdeki dönemde bu radikalleşme eğilimine ivme kazandıracığı açıkça görülüyor.